

VOORAF

DICK DE JONG

Nog steeds – of is het steeds meer? - maken we ons in dit land druk om futiliteiten. Dingen die we belangrijk vinden, terwijl we eigenlijk helemaal niet weten waarom ze belangrijk zijn. Dat hoort bij de welvaart waarin wij verkeren. Het in vele opzichten zo goed hebben dat je je niet langer druk maakt om zaken om ons heen; zaken die eigenlijk best belangrijk zijn, maar die we gemakkelijk aan ons laten voorbij gaan.

Zelfs nu nog, terwijl het normaal op een vreselijke manier is doorbroken. Het is oorlog, ergens aan de oostkant van Europa. Terwijl wij ons bezorg maken over klimaatverandering (ook niet onbelangrijk), verandert daar het hele leven, inclusief het klimaat. Hier maken we ons druk om jonge boeren die geen kansen zouden krijgen. Daar zijn geen jonge boeren meer; het zijn soldaten geworden.

Bij het zien van de beelden van welvarende graanvelden daar in de achter ons liggende tijd, moet ik steeds denken aan de omslag van het boerenbestaan in onze streek. Toen ergens in de 15^e eeuw door het opkomende water er niet langer graanproductie meer mogelijk was in ons werkgebied. Toen we gedwongen werden om over te gaan op veeteelt.

Nog heel even en we zien overal in 'de polder' weer dit fraaie ontluikende beeld. De knotwilg gonst nu al van het leven; wat zal dat zijn als straks vogels, insecten, kleine dieren en ook tal van planten en struiken er weer in gaan 'wonen'.

VERDRIET OM DE ACHTERKADE

Er woonden heel wat mensen aan de Achterkade die een flinke tik van het leven hadden gehad. Het zorgde ervoor dat er altijd een deken van somberheid over de huizen en de achterliggende polder hing. Een somberheid die versterkt werd door de stilte en eenzaamheid die met name in de herfst en winter overweldigend konden zijn.

We hadden niet heel veel contact met elkaar. Maar ondanks dat was er wel een bepaalde verbondenheid, gewoon door het feit dat we allemaal aan de Achterkade woonden.

Ik zou liegen wanneer ik beweer dat ik heel veel van de Achterkade hield en dat ik er heel gelukkige jaren heb gekend. Daarvoor waren de maanden van somberheid en stilte te bepalend en de tikken van het leven te ingrijpend.

Maar soms waren er van die avonden die al het voorgaande deden vergeten. Zomeravonden waarop de warmte van de dag nog lang bleef hangen en wij tot laat in de tuin zaten en genoten van een wereld die heel even tot stilstand leek te zijn gekomen. Soms leek het alsof de hemel heel langzaam op de weilanden en de grienden neerdaalde. De wind trok een heel klein beetje aan en ruiste zacht door het blad van de populieren en wilgen langs de wetering. Een bijna volmaakte pracht die de zwaarte van normaal deed vervagen.

En soms waren ze daar: de reeën. Met hun ruggen net boven de nevel uit passeerden ze onze tuin op slechts een kleine honderd meter afstand. Lichtvoetig sprongen ze over de sloten om uiteindelijk in de duisternis te verdwijnen. Momenten van diep geluk.

Ik fiets nog regelmatig over de Achterkade. De verandering die het gebied heeft doorgemaakt maakt mij verdrietig. De polder is verwoest voor de aanleg van een golfbaan. Een high-tea achtig landschap dat aan alle kanten vloekt met de waarden die het gebied eeuwenlang hebben gevormd. Een oppervlakkige vorm van kitscherig vermaak die de zwaarte van het gebied als een dun laagje bladgoud bedekt.

Maar bovenal: wat de Achterkade voorgoed beroofd heeft van die heerlijke avonden die al het andere deden vergeten.

OPROEP: GEGEVENS EN INFORMATIE

Aanstaand najaar zijn er drie exposities over het landschap. Museum Het Voorhuis, Stichting Werelderfgoed Kinderdijk en Museum De Koperen Knop werken hierin samen. In Het Voorhuis staat het ijslandschap centraal, in Kinderdijk het molenlandschap met zijn ambachten en in De Koperen Knop krijgt het ontstaan en de ontwikkeling van het landschap aandacht. Centraal in De Koperen Knop staan drie 'kantelpunten': de eerste bewoning, de ontginning en de ruilverkaveling. Drie momenten waarbij het tot dan toe vrij ondoordringbare gebied meer open kwam te liggen voor anderen.

Het museum komt graag in contact met mensen die hierbij van dienst kunnen zijn met informatie en materiaal over de ruilverkaveling van de Alblasserwaard. Denk hierbij aan fotomateriaal, tekeningen, plattegronden, maar ook alles wat erover is geschreven, over de boerderijen en de landerijen. Reacties zijn welkom bij Dick de Jong 06-22845889 of djdejong@planet.nl.

KLIMAATVERANDERING

INLEIDING

In het gebied tussen grofweg de Merwede en de Amer domineerde jarenlang het water. Begin tweede millennium leek dit te worden verdrongen door landbouw, maar opnieuw viel het ten prooi aan het water, in 1421. Dit kwam door menselijk toedoen. Ooit was het een groot welvaarend gebied, maar veronachtzaming van onderhoud leidde tot een onmetelijke ramp: de Sint-Elisabethvloed. Nu, 600 jaar later, in tijden van klimaatverandering, bijzonder urgent.

DE STRIJD TEGEN HET WATER WORDT NIET ALTIJD GEWONNEN

In de nacht van 18 op 19 november 1421 raasde een verschrikkelijke storm over Nederland. Er brak een dijk door, waardoor tientallen mensen verdronken. De Grote Waard met daarin 22 dorpen, liep grotendeels onder water. Een catastrofe van gigantische omvang voor de bewoners; hun vruchtbare landbouwgrond verdween in de golven; werd Biesbosch.

Mooi is het verhaal – niet echt gebeurd – over de wieg, die vanuit het rampgebied naar het noorden zou zijn gedreven, al drijvend in balans gehouden door een kat en nabij de Elshout tegen de wal gedreven, waaraan de naam Kinderdijk is ontleend.

In november 2021 was het precies 600 jaar geleden dat de Sint-Elisabethvloed plaatsvond. Dat is en wordt nog op verschillende herdacht: tentoonstellingen, toneelvoorstellingen, lezingen en rampoefeningen. En schoolkinderen uit Dordrecht konden aan een heuse vlottenbouw- en evacuatiewedstrijd meedoen. Bij voorgaande herdenkingsjaren bleef het stil, maar nu hebben journalisten, beleidsmakers, wetenschappers en historici zich met grote gretigheid op de vloed gestort.

Die plotselinge belangstelling heeft alles te maken met de actuele problematiek rond klimaatverandering en zeespiegelstijging. De geschiedenis van de Sint-Elisabethvloed is een uitgelezen kans om te waarschuwen voor de gevolgen van klimaatverandering. Het is namelijk niet ondenkbaar dat Nederland in de toekomst opnieuw grote delen van het land zal moeten prijsgeven, zoals dat zes eeuwen eerder ook gebeurde. Het lot van de Grote Waard fungeert als een lens waarmee we scherpstellen op de eigen tijd.

De geschiedenis leert ons ten eerste dat deze overstroming mede het gevolg was van verwaarloosd dijkonderhoud. Toen de Sint-Elisabethvloed plaatsvond, woedden de Hoekse en Kabeljauwse twisten. In 1419 kwam er met de zogeheten 'zoen van Woudrichem' weliswaar een tijdelijke wapen(stil)stand, maar de oorlog had een vernielend spoor door de regio getrokken. Latere schrijvers wezen de kemphanen Jacoba van Beieren en haar oom Jan van Beieren aan als

medeplichtigen aan de ramp. Ze hadden zich drukker gemaakt om machtspolitiek dan om de veiligheid van de bewoners van de Dordtse regio.

De vijftiende-eeuwse politieke twisten waren mede debet aan deze ramp en dat brengt een tweede punt. De Brits-Amerikaanse historicus Niall Ferguson heeft betoogd dat alle rampen tot op zekere hoogte door de mens veroorzaakt worden. Of het nu om epidemieën, hongersnoden of overstromingen gaat, menselijk handelen speelt altijd een beslissende rol. Als een rivier buiten zijn oevers treedt, maar niets of niemand getroffen wordt, is dit geen ramp. Maar wie zich bij een breuklijn, vulkaan of onder de zeespiegel vestigt, maakt zich kwetsbaar.

Ook de politiek is van grote invloed. Overal waar regeringen handelen of juist nalaten te handelen, kunnen kleine rampen uitgroeien tot grote catastrofes, aldus Ferguson. Iedere ramp is in feite ook een door de politiek veroorzaakte ramp. Hij heeft een punt: veel 'natuurrampen' zijn mede het gevolg van menselijk handelen of politiek falen.

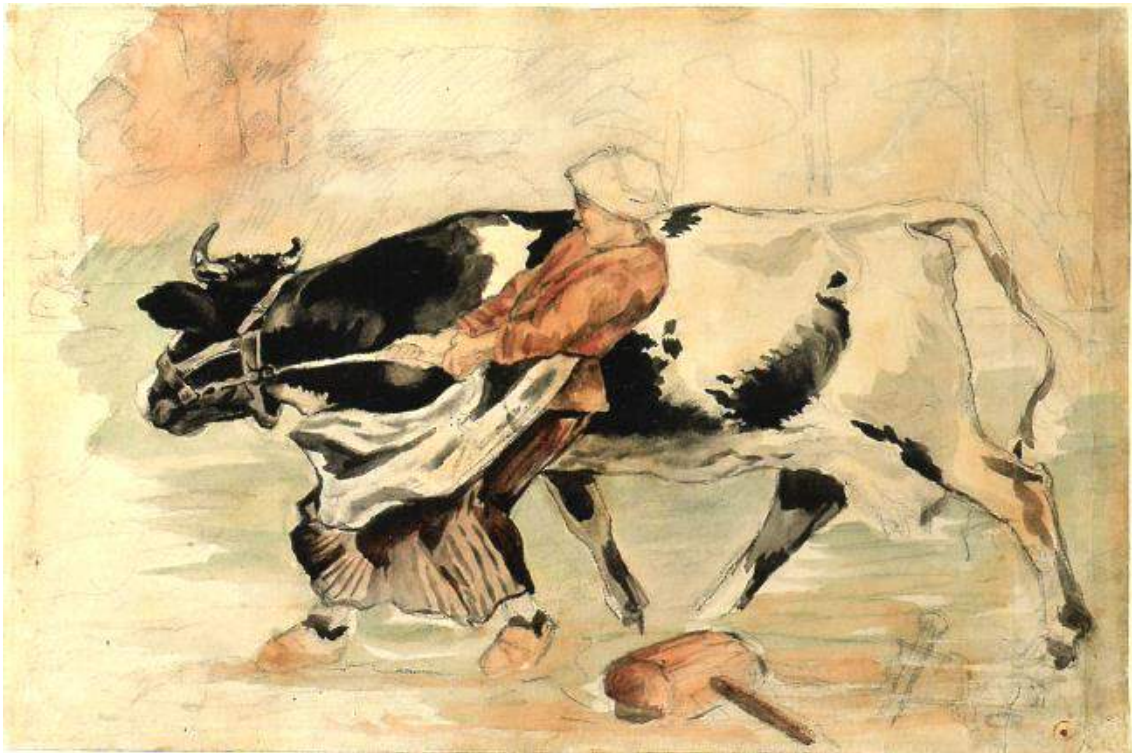

De Sint-Elisabethvloed, Meester van de Heilige Elisabeth-Panelen, ± 1490-1495, olieverf op paneel (Rijksmuseum).

Iedereen die over de Sint-Elisabethvloed schrijft, zal de geschiedenis bewust of onbewust naar eigen hand zetten. Dat hoeft geen probleem te zijn, zolang feiten en fictie maar van elkaar gescheiden worden. Nee, er verdronken niet 100.000 mensen en nee, er liepen niet 72 dorpen onder water, zoals de mythe wil. Nee, er spoelde geen kindje aan in een wieg bij Kinderdijk. Dat verhaal kunnen we – hoe hoopgevend en troostrijk ook – naar het rijk der fabelen verwijzen. Maar ook de kale feiten houden ons een spiegel voor: de Sint-Elisabethvloed was een van de vele momenten uit de geschiedenis dat de Nederlanders de strijd tegen het water niet wonnen maar verloren. Deze overstroming toont dat we niet onoverwinnelijk zijn. Dat de mens kwetsbaar is en dat politieke nalatigheid grote gevolgen kan hebben. Tijdig ingrijpen is nodig om een nieuwe Sint-Elisabethvloed te voorkomen.

Lotte Jensen: NRC 13.11.2021

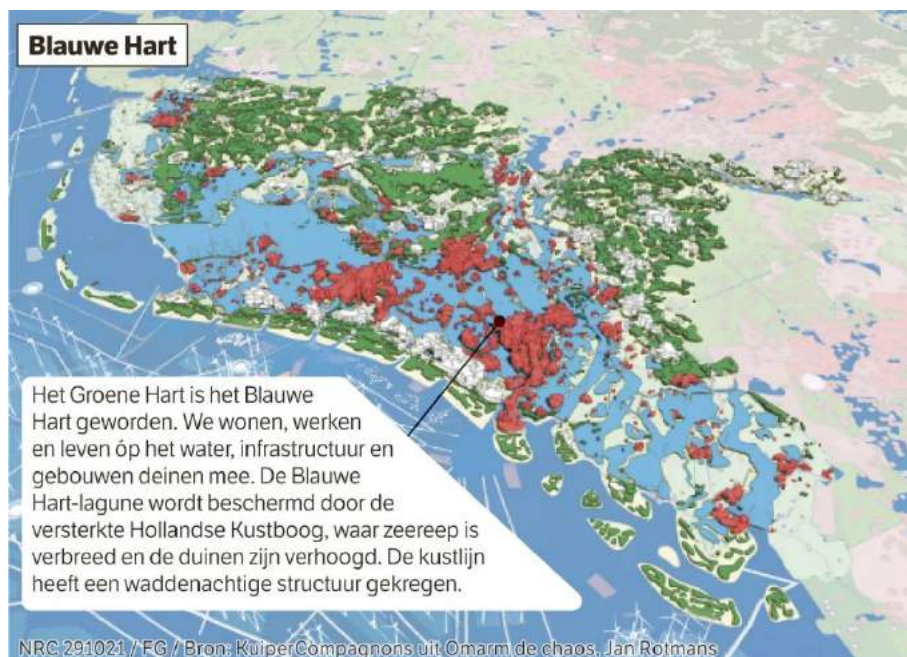

HET GROENE HART WORDT HET BLAUWE HART...

Jan Rotmans, hoogleraar transitiekunde aan de Erasmus Universiteit, is van mening dat de Randstad onderweg is naar een totale verandering. Over nog geen 100 jaar ligt ons gebied aan de kust, achter een reeks van waddeneilanden.

De strijd tegen de stijgende zeespiegel en de toenemende overstromingen door klimaatverandering heeft in 2121 een radicale wending genomen. In plaats van steeds maar dijken te verhogen en gemalen almaar harder te laten pompen, is een andere strategie gekozen: het water wordt op grote schaal toegelaten. In plaats van vechten tegen de natuur, deint Nederland dan mee met de natuur. De Randstad verhuist naar de nieuwe aan de kust gelegen delen boven zeeniveau en wordt een aaneengesloten metropool. Een grote lagunestad met overal natuur, een groenblauwe oase met water en groen als integraal onderdeel van de stedelijke omgeving. Dat is de toekomstvisie die Jan Rotmans presenteert in zijn nieuwe boek 'Omarm de nieuwe chaos'. We gaan van Neder-land naar Boven-water.

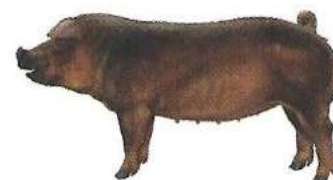
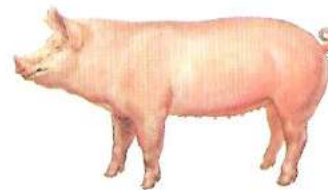
IETS OVER VARKENS

ZWIJN EN SCHIJN

Varkens zijn bewonderenswaardige en verontrustende dieren. Ze trekken aan en stoten af. De gepaste nabijheid of distantie valt moeilijk vast te stellen. De grenzen tussen varkens en mensen blijven onscherp, wazig, de verhoudingen ambivalent. Toen ik de eerste ontwerpen voor het omslag onder ogen kreeg, ben ik twee keer geschrokken. Eerst viel mij de dubbelzinnigheid van de derde naamval op. De ondertitel kan immers betrekking hebben op zowel het geschilderde of beschreven onderwerp als op degene die schildert of schrijft. [Du: *Ein Portrait von*: 'een portret van' of 'een portret door', vert.] Vervolgens schrok ik naar aanleiding van de daarmee samenhangende vraag die bij me opkwam: waarom was mij die dubbele betekenis niet opgevallen bij de portretten van kraaien, haringen, uilen en ezels, die op soortgelijke wijze hun opwachting in deze serie hebben gemaakt? Zeker, niemand wil als varken of zwijn aangeduid worden. Maar waarom eigenlijk niet? Wat is de herkomst van dergelijke emoties, die onmiddellijk tot distantiëring leiden? Een eerste antwoord luidt: varkens staan ons na en zijn ons vreemd. Soms lijken ze bijna als dubbelganger van de mens op te treden, maar deze dubbelgangers vormen boodschappers van het vreemde. Zij belichamen – in de betekenis van Freud – het *Unheimliche*, dat zich in de kieren van het vertrouwde nestelt: verdrongen, verborgen, verstopt. Varkens staan ons na en zijn ons vreemd. Wie zijn dubbelganger ontmoet, zo luidt een wijdverbreid volksgeloof, krijgt daarmee een spoedige dood aangezegd.

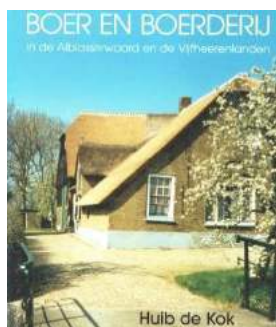
Varkens zijn dergelijke griezelige dubbelgangers. Zo luiden de laatste zinnen van *Animal Farm*, de mens- noch varkensvriendelijke parabel van Orwell: 'De dieren buiten keken van varken naar mens, van mens naar varken en weer van varken naar mens; maar wie varken en wie mens was, viel al niet meer te zeggen.'¹ Evenzo ambigu dichtte Gottfried Benn: 'De kroon der schepping, het varken, de mens',² terwijl Winston Churchill opmerkte: 'Ik houd van varkens, honden kijken tegen ons op, katten op ons neer. Varkens benaderen ons op ooghoogte.'³ Maar wat houdt die 'ooghoogte' in? Het valt immers niet vol te houden dat wij, van onze kant, op ooghoogte met varkens omgaan. Wij fokken en jagen op varkens om ze op te eten. Geen vlees is zo geliefd als varkensvlees. Wereldwijd wordt er jaarlijks meer dan 116 miljoen ton geproduceerd;⁴ gemiddeld genomen, consumeert een Duitser in de loop van zijn leven 4 koeien en 4 schapen – en 46 varkens.⁵ Dat zijn schrikbarende getallen, omdat wij hieraan geen concrete waarneming kunnen verbinden. De varkens die als schnitzels, speklapjes of saucijzen op ons bord terecht komen, doen ons in de meeste gevallen – in tegenstelling tot vissen of kippen – niet aan de vorm van varkens denken. Wij eten voortdurend varkens zonder ze op te merken.

Met dank aan Thomas Macho; uit het voorwoord van zijn boek *Varkens* (Uitgeverij Van Oorscot, Amsterdam).

UITGAVEN VAN B&E AKV

In de loop van haar bestaan heeft B&E AKV een aantal boeken uitgegeven, waarin uiteraard de boerderij centraal staat. De volgende titels zijn nog te koop, in de boekhandel, in Museum De Koperen Knop of rechtstreek bij de uitgever.

Het standaardwerk van het leven van de boeren, hun werk en hun hofsteden.

€ 35.

Over de herbestemmingen van boerderijen, waarin geen boerenbedrijf meer is. Met ideeën van hoe het kan, maar ook hoe het niet moet. € 14,95.

Veel informatie om aan de slag te gaan, met voorbeelden van wat zelf kunt verbeteren aan uw pand. € 14,95.

Mooie verhalen en foto's van boerenwerk uit vervlogen tijden. Vol herinneringen en nostalgie. € 14,95.

herbestemming, restauratie, renovatie & nieuwbouw

Wijkman 45 • 4221 P, Noordwijk • 7 9183 9000 • info@lakerveld.nl
 P.O. 4 • 4201 AA, Alblasserwaard • 06-5375 9618 • info@lakerveld.nl • 06-5375 9618

WWW.LAKERVELD-NOORDELOOS.NL

Herbestemming Maria Johanna Hoeve Noordeloos

Dé makelaardij van de Alblasserwaard

Derpstraat 63a • 2969 AD Oud-Alblas • 0184 691566 • info@koolvandentoren.nl

WWW.KOOLVANDENTOREN.NL

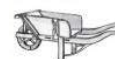
BOERDERIJ & ERF

alblasserwaard - krimpenerwaard - vijfheerenlanden

secretariaat: Sluis 57 • 2964 AT Groot-Ammers
 0184-661425 • 06-53759618
 secretariaat@boerderijenerf.nl • www.boerderijenerf.nl

REDACTIE & SAMENSTELLING:

LA CARRIOLA

tekst & advies

Dick de Jong | 06-22845889 | djtekst@planet.nl

